

ΔΙΑΦΘΟΡΑ

Οι ψυχοκοινωνικές διαστάσεις μιάς σύγχρονης ελληνικής «τραγωδίας» με προεκτάσεις τραγέλαφου

Γιώργος Πιπερόπουλος

Δρ Κοινωνιολογίας – Ψυχολογίας
Καθηγητή Επικοινωνίας του Πανεπιστημίου Μακεδονίας

Κανείς στο πέρασμα των αιώνων, ποτέ, δεν τόλμησε να αμφισβητήσει το γεγονός ότι η ΤΡΑ-ΓΩΔΙΑ είναι ένα καθαρά ελληνικό δημιούργημα, χωρίς, βέβαια, αυτό να σημαίνει ότι κάθε λαός σε κάθε γωνιά της γής μας δεν έχει ζήσει και δεν ζει σε καθημερινή βάση τις δικές του μικρές και μεγάλες τραγωδίες που χρωματίζουν δραματικά αλλά συχνά και τραγελαφικά τις προσωπικές στιγμές ατόμων, τις συλλογικές οντότητες ομάδων.

Τους τελευταίους μήνες ζούμε στην πατρίδα μας, μια αρκετά ιδιόμορφη τραγωδία με απεριόριστες κωμικές προεκτάσεις και πολυάριθμα τραγελαφικά στοιχεία τα οποία, κάποιες στιγμές αναγκάστηκαν να σχολιάσουν ποικιλότροπα και μερικά από τα πλέον σοβαρά περιοδικά και τις πλέον έγκριτες εφημερίδες του εξωτερικού.

Ζούμε, σε καθημερινή βάση τους τελευταίους μήνες τη μεγάλη ... ιλαροτραγωδία της ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ!

Μοιάζει, δηλαδή, να ζούμε ως Έθνος και Λαός στο μάτι ενός πρωτόγνωρου κυκλώνα καθώς τη στιγμή που άλλοι μας κοιτάζουν και αναρωτιούνται «τι συμβαίνει με τις αρνητικές πρωτιές των Ελλήνων και ιδιαίτερα με την ραγδαία πτώση μας στα σκορ της διαφάνειας και την αντίστοιχη άνοδο στα σκορ της διαφθοράς» εμείς αναρωτιόμαστε εάν υπάρχει και ποιος ακριβώς είναι ο...πληρέστερος ορισμός του φαινομένου της... διαφθοράς!

Των οικιών ημών εμπιπραμένων ημείς...άδω-μεν...

Τί σημαίνει, όμως, διαφθορά και πώς την αντιλαμβανόμαστε την σημασία της; Η έννοια της διαφθοράς ορίζεται ως «**συστηματική παραβία-**

ση όλων των ηθικών και νομικών κανόνων κατά την άσκηση των καθηκόντων ενός υπαλλήλου ή λειτουργού» (λεξικό του ΑΠΘ), αλλά και ως «**έκλυση ηθών, ανηθικότητα, εξαχρείωση**» (Φυτράκης-Τεγόπουλος).

Παιχνίδια με, ή χωρίς, κανόνες;

Στην ψυχοκοινωνική θεωρία αποτελεί κοινά αποδεκτή θέση ότι η χάραξη ορίων και ο προσδιορισμός κάποιων στοιχείων αποδεκτής ατομικής και συλλογικής συμπεριφοράς είναι απαραίτητα για τη θεμελίωση εκείνων των «πλαισίων αναφοράς» που καθιστούν ευδιάκριτους και κατανοητούς στα μέλη του κοινωνικού συστήματος τους «κανόνες του παιχνιδιού». Κάθε κοινωνικό σύστημα, γενικά, αλλά και κάθε υποσύστημα και υποκοιλούρα, ειδικότερα, έχουν συγκεκριμένα πλαίσια αναφοράς που απορρέουν από το πλέγμα γραπτών και άγραφων νόμων που τα διέπουν και από τη φύση των δοσμένων δομών και θεσμών που στοιχειοθετούν την κοινά αποδεκτή στοιχία ηθών και εθίμων.

Αναμφίβολα και το ελληνικό κοινωνικό σύστημα ακολουθούσε το παραπάνω σχήμα μέχρι και πρόσφατα αλλά αυτό «φαίνεται» να μην ισχύει πια στις μέρες μας. Συγκεκριμένα η ελληνική κοινωνία, πέρα από την αναμενόμενη κοινωνική αλλαγή που υφίσταται κάθε κοινωνικό σύστημα στην εξελικτική του πορεία στο χρόνο, έχει υποστεί και τις εμφανώς καταλυτικές συνέπειες της ραγδαίας κοινωνικής αλλαγής που υπαγορεύθηκε από πρωτόγνωρα για τον τόπο μας και τους ανθρώπους του δεδομένα.

Ίσως κανείς καλόπιστος παρατηρητής, ιθαγε-

νής ή ξένος στα ελληνικά δρώμενα, δεν θα τολμούσε να αμφισβητήσει το γεγονός ότι στα τελευταία χρόνια του συλλογικού κοινωνικού μας βίου έχει επιτελεσθεί μια χωρίς προηγούμενο μετουσίωση του ρόλου του ΤΥΠΟΥ και των ΜΜΕ στο πλέγμα του ελληνικού κοινωνικού συστήματος με σαφείς προεκτάσεις σημασίας στις οικονομικές και πολιτικές συνισταμένες. Σίγουρα κάποιιοι θα χαρακτηρίσουν την αλλαγή ως αναβάθμιση των ΜΜΕ από τη θέση της 4^{ης} Εξουσίας σε αυτήν όσο και αν ακούγεται άκομφο της 1^{ης} εξουσίας με όσα αυτή η διαπίστωση συνεπάγεται. Με την ίδια σιγουριά θα μπορούσαν άλλοι να ισχυρισθούν ότι τα ΜΜΕ εμφανέστατα «λύνουν και δένουν» λειτουργούν ως υποβοηθείς στο αλληγορικό δράμα της καθημερινότητάς μας και ως αδιαμφισβήτητοι «διαμορφωτές κοινής γνώμης»

Και το θέτω κατ' αυτόν τον τρόπο ακριβώς επειδή μεσούσης της ελληνικής προεδρίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση τα ψυχοκοινωνικά δεδομένα του ελληνικού κοινωνικού συστήματος έχουν αποκτήσει τόσες και τέτοιες υψής προεκτάσεις και νοήματα ώστε, στην εποχή της «εικονικής πραγματικότητας» και της πρόδηλης παντοκρατορίας των ΜΜΕ να απαιτούνται από κάθε δημοσιογράφο γνώσεις κοινωνιολογίας και ψυχολογίας και από κάθε επιστήμονα της συμπεριφοράς, αντίστοιχα, η ανάγκη να πάρει στα χέρια του την πέννα και να «δημοσιογραφήσει» ακριβώς επειδή είναι καθοριστικά αναγκαίες οι ερμηνείες των ψυχοκοινωνικών φαινομένων τα οποία βιώνουμε και τα οποία έχουν ήδη και θα συνεχίσουν να χαρακτηρίζουν ανεξίτηλα το συλλογική μας οντότητα ως λαού που πορεύεται – σε Ευρωπαϊκό επίπεδο- ευθαρσώς στον 21^ο αιώνα.

Το κοινό σημείο όπου τέμνονται και συναντώνται δημιουργικά οι προβληματισμοί δημοσιογράφων και επιστημόνων της συμπεριφοράς εδράζεται στην προσπάθειά μας να συλλάβουμε τα δεδομένα της τρέχουσας πραγματικότητας και μαζί τις πιθανές προεκτάσεις της και στη συνέχεια να τις αποδώσουμε στην Κοινή Γνώμη που μας παρακολουθεί έτσι ώστε να ολοκληρωθεί ο ρόλος, ή εάν το θέλετε, το λειτούργημα μας.

Δημοσιογράφοι και επιστήμονες της συμπεριφοράς χρειάζεται να διαθέτουμε την ικανότητα μιάς ολοκληρωμένης αντίληψης της πραγματικότητας και να βρισκόμαστε σε αρμονική ισορροπία με αυτήν την πραγματικότητα, την ίδια ακριβώς στιγμή που φαινόμενα, ουσιαστικά και τυπικά,

αποστασιοποιημένοι από αυτήν (έχοντας περιβληθεί με τις απαιτούμενες δόσεις «αντικειμενικής παρατήρησης ή «κλινικής ουδετερότητας»).

Ένοχοι θεσμοί, συνένοχοι πολίτες;

Οι σχέσεις κράτους πολίτη στην πατρίδα μας ήταν πάντα όχι μόνο δυσλειτουργικές, αλλά θα πρέπει επιτέλους να τις δούμε και σαν εντυπωσιακά...ψυχοπαθολογικές. Η ψυχοπαθολογική συμπτωματολογία αυτής της σχέσης [που τα βαθύτερα αίτια της μόνιμα και σφαλερά ανάγονται ή στην Τουρκοκρατία ή σε ξένους...δακτύλους] συνίσταται στην κραυγαλέα αντίφαση της συμπεριφοράς του πολίτη απέναντι στο ελληνικό κράτος.

Έτσι, τη στιγμή που οι Έλληνες κάθε νέας γενιάς εθίζονται στο να θεωρούν το κράτος σαν “καταπιεστικό, φορομπηχτικό, υδροκέφαλο και ψυχρό αφεντικό” ταυτόχρονα κοινωνικοποιούμε τις νεώτερες γενιές να προσβλέπουν σε αυτό το δυσλειτουργικό κράτος σαν “τον καλό πατέρα, τον πιά σίγουρο εργοδότη, σαν μιά παροικιακή αγελάδα που περιμένει την αλλαγή των προσώπων στις θέσεις εξουσίας ή και της κυβέρνησης για να αρμεχτεί από τα...δικά της παιδιά!”

Με άλλα λόγια, γενιά μετά από γενιά, οι νεο-Έλληνες αναπτύσσουμε τη σχιζοτυπική συμπεριφορά, σαδομαζοχιστικών τάσεων, όπου περιμένουμε να ευνοηθούμε από το κράτος που όχι μόνο αντιμετωπίζουμε με καχυποψία αλλά και με εμφανή συμπτώματα παρανοϊκότητας άσχετα με το που στεκόμαστε...

Ιδεολογικά και κομματικά!

Διαφθορά και ΜΜΕ

Τα ελληνικά ΜΜΕ, οι Έλληνες εκδότες και δημοσιογράφοι χρειάζεται ΤΩΡΑ να δράσουν με σαφή προσανατολισμό εξωστρέφειας, να εντοπίσουν την υπαρξιακή τους αναζήτηση στα ιστορικά, οικονομικο-πολιτικά αλλά και ψυχοκοινωνικά προβλήματα που έχουν εμφανιστεί και συνεχίζουν να υπάρχουν λειτουργώντας ανεξέλεγκτα στις κάθε λογής προεκτάσεις του ελληνικού κοινωνικού συστήματος και όχι στις ενδόμυχες μικροανάγκες τους οι οποίες έπαψαν να έχουν σημασία και συνέπεια καθώς στο συλλογικό μας συνειδητό διαγράφεται ήδη με συμβολική σάρκα και οστά αυτό που εχέφρονες ιθαγενείς του ελλαδικού χώρου και φιλλέλληνες ξένοι σε διθνείς ελεγκτικούς οργανισμούς χαρακτηρίζου πλέον «ως μία σύγχρονη ελληνοική τραγωδία...»

Και αυτό ακριβώς επειδή υπάρχει καταγεγραμμένη σε διεθνή κλίμακα η τάση των ανθρώπων των ΜΜΕ να μπορούν να ελέγξουν το κενό και τον πανικό που δημιουργείται σε άτομα και ομάδες όταν συνειδητοποιούν – ορθά ή σε μεγέθυνση της πραγματικότητας – ότι ΔΕΝ υπάρχει κανείς εκδότης και καμιά εφημερίδα, κανένας ραδιοτηλεοπτικός σταθμός που και ΘΕΛΕΙ και ΜΠΟΡΕΙ να σταθεί επάξια και θαρραλέα στο ρόλο του άγρυπνου φύλακα και ταυτόχρονα στο ρόλο του αντικειμενικού ερμηνευτή των απίστευτων παραδοξοτήτων του σύγχρονου ελληνικού συλλογικού μας βίου!

Αυτή η μοναδική αίσθηση των μαχόμενων δημοσιογράφων και των ενεργοποιημένων επιστημόνων της συμπεριφοράς ότι δηλαδή για να ασκήσουν το δικό τους λειτουργήμα χρειάζεται να έχουν μια ευρύτατη αντίληψη του ορίζοντα όντας και παραμένοντας πάνω από τα μικρά προβλήματα της καθημερινότητας τους ξεχωρίζει από άλλες επαγγελματικές ομάδες και τους δίνει την έντονη ηρεμία της πραγμάτωσης την ίδια ακριβώς ώρα που ο κοινωνικός περίγυρος μπορεί να ηρεμήσει πλέον με τη σιγουριά της πεποίθησης ότι «οι φύλακες αγρυπνούν...»

Είναι, ίσως, σοφή η λαϊκή μας ρήση που διατείνεται ότι ... «μια ζωή την έχουμε...». Και αυτή τη μοναδική μας ζωή τη ζούμε ο καθένας και η καθεμιά μας σε κάποιες δοσμένες στιγμές, την αναλώνουμε βιώνοντάς την. Αυτή η μοναδικότητα της ατομικής μας ύπαρξης, της ζωής μας, είναι μόνιμα εκτεθειμένη «...στις σαίτες και τα δόρατα της αχαλίνωτης τύχης, είναι υποκείμενο στον πόνο της καρδιάς, στα μύρια τόσα σοκ που μπορεί να υποστεί η ανθρώπινη σάρκα...» όπως διατείνεται ο Σαίξπηρ μέσω Αμλετ ... Και η ζωή του καθένα και της καθεμιάς μας ατομικά και του Έθνους συλλογικά είναι απόληξη των επιλογών που έχουμε κάνει και αλληλένδετη με την Τύχη, γιατί δεν υπάρχει για κανέναν μας, ποτέ καμιά εξασφάλιση αναφορικά με τη σοφία των επιλογών μας.

Διαφθορά και Κάθαρση

Να επιδιώξουμε λοιπόν την ΚΑΘΑΡΣΗ στην προσπάθεια να ανακόψουμε και κατ' ευχήν να θεραπεύσουμε την ΔΙΑΦΘΟΡΑ η οποία, κατά την εντύπωση της κοινής γνώμης, τέμνει εγκάρσια ολάκερη την ελληνική κοινωνία; Στην ψυχοθεραπευτική αγωγή, άσχετα με τον συγκεκριμένο της

τύπο, η έννοια της ΚΑΘΑΡΣΗΣ ως διαδικασίας δυναμικής εξωτερίκευσης απόκρυφων σκέψεων, επιθυμιών, συγκρούσεων, εμπειριών και βιωμάτων αποτελεί μια κεντρική προϋπόθεση απαραίτητη για την ολοκλήρωση της ψυχοθεραπείας. Τόσο στην κλασική όσο και την μετα-φροϋδική ψυχοδυναμική θεραπεία όπως και σε άλλες μεθόδους και τεχνικές είναι απαραίτητο για το άτομο και την ομάδα να φτάσουν στην ... ΚΑΘΑΡΣΗ!

Όσο ποθητή και αν φαίνεται, όμως, να είναι η επίτευξη της «κάθαρσης» αυτό δεν συνεπάγεται αυτόματα και την επιτυχία της θεραπείας του συγκεκριμένου συμπτώματος, συνδρόμου ή προβλήματος το οποίο και οδήγησε το άτομο αρχικά στο γραφείο του επιστήμονα της συμπεριφοράς. Με άλλα λόγια δεν μπορούμε να έχουμε θεραπεία χωρίς κάθαρση αλλά δεν έχουμε θεραπεία απλά και μόνο επειδή πετύχαμε την ... κάθαρση! Όσο παράδοξο και αντιφατικό αν ακούγεται αυτό ως διαπίστωση είναι απαραίτητο να επισημανθεί καθώς τελευταία στο ατομικό και συλλογικό μας συνειδητό η έννοια της ΚΑΘΑΡΣΗΣ πολιτικών, οικονομικών, διοικητικών και δημοσιογραφικών σκανδάλων που στοιχειοθετούν μαζί με τα ποδοσφαιρικά δρώμενα τη διάχυτη έννοια της ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ αρχίζει να αποκτά και ιδιότητες αυτοπόδεικτης πραγματικότητας.

Εάν επιδιωχθεί από ΟΛΟΥΣ μας η ΚΑΘΑΡΣΗ αυτή δεν μπορεί να μετουσιωθεί σε ΑΥΤΟΣΚΟΠΟ αλλά ούτε και επιτρέπεται να θεωρηθεί ως το τέλος, το κλείσιμο της κοινωνικής ψυχοθεραπείας στην οποία αργά αλλά σταθερά μοιάζει να εμπλεκόμαστε όλοι με τις καθημερινές ραδιοτηλεοπτικές αναφορές στην ατέλειωτη λίστα διαφθοράς και διεφθαρμένων όχι μόνο ατόμων και ομάδων αλλά, φευ, δομών και θεσμών του κοινωνικού μας συστήματος. Ίσως αυτό να αποτελεί μια ιδιόμορφη πτυχή της αιώνιας ΤΡΑΓΙΚΗΣ ελληνικής μας συνήθειας...

Αναμφίβολα κάθε τραγωδία είναι «... μίμηση πράξεως σπουδαίας και τελείας...». Ας ελπίσουμε ότι η πρόσφατα αναδυόμενη στη συλλογική μας συνείδηση έντονη δυσοσμία της ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ που μας τύλιξε θα μας οδηγήσει σε πράξεις ηρωικής εξόδου από τα διαφαινόμενα ... αδιέξοδα, έτσι ώστε να οδηγηθούμε σε καινοτόμες δημιουργικές ανασυντάξεις και νεωτεριστικές συνθέσεις που στοχεύουν στην πραγματική προκοπή!

Οι ψυχοκοινωνικές διεργασίες που απαιτού-

νται από πολιτικούς και πολίτες, από **δημοσιογράφους** και τα ΜΜΕ, από πνευματικούς ηγέτες και επιστήμονες της συμπεριφοράς, από παράγοντες και φιλάθλους εγείρουν και πάλι ένα αληθοφανώς εμβριθές ειρωνείας σύγχρονο ελληνικό δίλημμα το οποίο έθεσα πολλά χρόνια πριν στο βιβλίο μου «Ένας Ψυχολόγος στο Γήπεδο»: «τελικά τι είναι σημαντικότερο και όχι μόνο συναρπαστικότερο, το ποδόσφαιρο της πολιτικής ή η πολιτική του ποδοσφαίρου;»

Αντί επιλόγου

Ευελπιστώ ότι τελικά δεν θα εξαντληθούμε όπως συμβαίνει στα περιώνυμα τηλεοπτικά παράθυρα και ραδιοφωνικά μπαλκόνια συζητώντας πολιτικοί και πολίτες, δημοσιογράφοι, επιστημονικοί αναλυτές και μαζί μας λειτουργοί της Θέμιδος το μέγα θέμα της ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ η οποία, στο κάτω-κάτω ΔΕΝ είναι απροσδόκητα ΝΕΟ γεγονός σε μία κοινωνία που μόλις «χθες» παρακολούθησε μέσα στο σπίτι της με κομμένη την ανάσα την εξέλιξη της υπόθεσης Κοσκωτά, την μεγάλη τηλεοπτική ΔΙΚΗ του αείμνηστου Ανδρέα Παπανδρέου και στην Ευρώπη μας την «πώση του τσίχου του Βερολίνου» δυό μόλις δεκαετίες μετά την εκκωφαντική πτώση του Αμερικανού Προέ-

δρου Νίξον εξαιτίας του σκανδάλου της υπόθεσης Γουότεργκειτ που έδειξε το δρόμο προς την εξιλέωση του πολιτικού συστήματος.

Μέσα από τη διαφαινόμενη προσπάθεια εντοπισμού των γενεσιουργών αιτίων της ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ στην οποία ΟΛΟΙ φαίνεται να είμαστε σε κάποιο βαθμό συμμετοχοί και τις διαγραφόμενες προοπτικές επανόρθωσης ίσως έχουμε μια δυναμική ευκαιρία θεραπείας παμπάλαιων και άσχημων κομματιών του ελληνικού ατομικού και συλλογικού μας ΕΓΩ έτσι ώστε να προσωρήσουμε καινοτομικά και δημιουργικά για να πραγματοποιήσουμε τις προκλήσεις του 21^{ου} αιώνα που ίσως κρίνει τη συλλογική μας Τύχη και το Αύριο του εθνικού μας χαρακτήρα...

Τελικά μέσα από τη σύγχρονη αυτή μορφή μιάς πανάρχαιας «ελληνικής τραγωδίας» με προεκτάσεις σε ολάκερο τον πλανήτη μας θα προκύψουμε ως άτομα και ως Έθνος περισσότερο υγιείς «...ελέω και φόβω περαίνοντες την των τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν...» ή απλά και μόνο θα στήσουμε το σκηνικό περιμένοντας την εναλλαγή προσώπων στις αιώνιες μουσικές καρέκλες της ΕΞΟΥΣΙΑΣ και ότι αυτό συνεπάγεται για διαφάνεια, σκάνδαλα και διαφθορά;

Οψόμεθα...

